

Samlaget

I 1871 vedtok Stortinget en lov som ga bystyrene muligheten til å gi retten til salg av brennevin til samlag. Tanken var å få offentlig kontroll over alkoholomsetningen. For at aksjonærene ikke skulle ha noe vinningsmotiv skulle de bare ha avkastning av innskutt kapital, og eventuelt overskudd av virksomheten skulle gå til allmennyttige formål.

Drikkeglass fra Samlaget. Foto: J. M. Dancke/DF

I Egersund ble tanken om et samlag godt mottatt, og da saken ble behandlet i bystyret ble det vedtatt med tolv mot en stemme at ladestedet skulle få et samlag med tre brennevinsrettigheter, i praksis et utsalg og to skjenkesteder. Samlagets vedtekter fikk kongelig godkjenning for et tidsrom for 5 år, regnet fra 2. januar 1874. **Egersunds Samlag for Brændevinshandel** var fra da av den eneste bevillingsinnehaver i ladestedet. Samlaget stengte utsalget 30. juni 1914, etter at det gjennom en folkeavstemning i 1913 hadde blitt vedtatt at virksomheten måtte opphøre. Det skulle gå 73 år før det igjen ble brennevinssalg i Egersund, da [Vinmonopolet](#) etablerte utsalg i 1987. Det siste styremøte ble holdt 25. april 1917. Da var alt avviklet og Samlaget gikk over i historien.

Samlaget hadde skjenkested i [Storgaten](#) 13 (der nr. 17 i dag står), en eiendom det kjøpte i 1874. Eiendommen ble solgt til kommunen i 1896 da den sto i veien for etablering av den [branngata](#) som senere fikk navnet [Johan Feyers gate](#). Men Samlaget var leietaker i bygget helt til omsetningen ble stoppet i 1914.

Samlaget hadde butikk i Storgaten 42. Foto: P. A. Flak/DF

Videre var det utsalg og skjenkested i Storgaten 42 til 1905. Da ble virksomheten flyttet til [Hammergården](#), der Samlaget fikk disponere hele underetasjen fram til 1914.

Overskuddet fra virksomheten varierte, men Samlaget bidro i høy grad til ladestedets utvikling gjennom å kanalisere overskuddet til allmennyttige formål. I 1894 kom det imidlertid nye regler som innskrenket muligheten for slik bruk av overskuddet, men i Egersund tøyde en disse bestemmelsene så langt som mulig.

Av større anlegg som Samlaget finansierte helt eller delvis kan nevnes [Egersund vannverk](#) og [Egersund sykehus](#). Ellers bidro Samlaget til både privat og kommunal drift av foreninger, herunder avholdsforeninger og losjer, foreningslokaler, [Biblioteket](#), [skole](#), brannvesen, kirkelige formål m.v.¹⁾

1)

Kilder: Egil Harald Grude: Egersund byhistorie, B1, s. 401ff; Jostein Berglyd: Kampen om Egersund Brennevinsamlag 1898 - 1913. Dalane Folkemuseums årbok nr. 6

© Egersund byhistoriske leksikon
<https://www.dalanefolkemuseum.no/leksikon/>
 PDF produsert 15.04.2026 01:58.
 Artikkelen kan brukes fritt mot kreditering.

Produsert med støtte fra:
 Dalane Folkemuseum
 Museumsveien 20, 4373 Egersund
<https://dalanefolkemuseum.no>